

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețuri

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisii cu post'a în lăintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Orice inserate, se platescu pe serie s'eu linia, cu litere mernute garmondu. La prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 58.

Sibiu, 21/2 Augustu 1879.

Anulu II.

Revista politica.

Sibiu, 1 Augustu st. n. 1879.

În revist'a noastră precedentă amu fostu înregistratu și noi scirea, că în 28 l. c. Maiestatea Sa imperatulu va veni însoțitu de arhiducele Albrecht la manevrele militare din Transilvani'a. Astadi aceea scire se desminte cu adaosulu, că proiectat'a calatoria a fostu amanată până pe anul viitoru, candu apoi M. S. imperatulu va veni însoțitu și de M. S. imperatés'a, carea încă n'au vizitat acésta frumoasă dar' nefericit'a provincie a monarchiei. Nu ar fi înse tocmai imposibilu, că actualii puternici din B.-Pest'a se se fi întrepusu cu tóta influenț'a lor pentru amanarea acelei calatorii, cu scopu, că monarhulu se nu fia pus în pozițiune de a se înformá directu și prin autopsie, despre adevérat'a situațiune a Transilvaniei și despre nemulțumirea ce domnesce la popórale ei cu actual'a administrațiune, și cu deosebire de candu cu tendințele fatale pe care le urmăresce guvernulu ungurescu prin legea de magiarisare a scóleloru confessionale poporale.

Se póte înse și aceea, că monarhulu se se fi desgustatu de a mai veni în Ungari'a și mai puțin încă în Transilvani'a, în urm'a scandalor de corupțiune ce s'au întemplat în timpul din urma în B.-Pest'a. Este deci în interesulu bine întielesu alu elementulu astadi domnitoru, că monarhulu se nu vizitezi Transilvani'a, pentru că romanilor și sasilor se nu li se ofere ocaziune de a se plange în contra nedreptatirilor supt care gemu, se reclame curmarea reloru ce îi apasa și se înplóre dreptatea de multu dorita și așteptată dela acela, în care ei si-au pus ultimele lor speranțe ce le au mai ramas. Transilvani'a și Bucovin'a, aceste două provincii, care sunt locuite în majoritate preponderantă a întregilor lor populațiuni de catra elementulu românesc, sunt astadi cele mai asuprite, mai isolate și mai neglese. Ele au ajuns a fi unu „mitu“ că și acela alu cenusioței din poveste.

Ori câte silinție si-au datu d. K. Tisza că se scape și se sustiena pe greu compromissulu seu secretaru de stat, totusi în fine au trebuitu se'lu sacrifice, cedandu nu atatu opiniunei publice, care din di în di cerea în modu totu mai categoricu delaturarea lui, și intervențiunei directe a monarhului, care precum se dice si-au transmis omu anume la B.-Pest'a pentru că se se informede

despre starea lucrurilor. Cercurile competente din Vien'a se vede că n'au adoptatu singular'a teorie inventată ad hoc de catra d. K. Tisza și partizanii sei, că adeva: viat'a și faptele anterióre ale unui înaltu functionaru de stat, comisse înainte de a intrá în serviciulu statului, n'au putere retroactiva, și asia faimosulu secretaru de stat comitele Victor Zichy Ferraris a trebuitu se demissionedie și se resignedie cu mare dorere de ánima din lucrativ'a sa funcțiune, ce i oferea ocaziune a primi „bacsisiuri“ cu sutele de mii de fiorini în detrimentulu tesaurulu publicu, dar' în profitulu propriei sale pungi ce suferea de o seceta permanentă. Asupra faptelor și purtării fostulu secretaru de stat va avea se judece unu tribunalu de onóre compus ad hoc din deputati ai dieței unguresci. Pentru ce nu se lasa óre cursu liberu justitiei, care ar fi singurulu și uniculu midilocu legalu, că dacă comitele Zichy-Ferraris este nevinovat se i se dea satisfaciune cuvenita, éra dacă este culpabilu se isi primésca pedéps'a meritata, satisfacenduse astfelu moralei publice atatu de greu compromisse înainte Europei întregi?

La întrebarea acésta au respunsu dejá proclétulu de J. Asboth candu în ultimele sale declaratiuni a disu: că ar mai avea multe de disu pe care încă nu le au auditu nimeni și pe care nici nu le va audi. Se vede deci, că cei pe cari îi dóre și îi privesc cele descoperite dejá pana acuma, nu sunt dispuși de a ilu fortia pe d. Asboth se nu isi tiena promissiuinea facuta. Va veni înse póte unu tempu în care, dacă nu va vorbi d. Asboth va vorbi altulu sau altii în loculu seu, mai puțin discreti și mai necrutiatóri decatu densulu.

Armat'a englesă în fine, dupa mai multe încercari respinse cu succes din partea Zuliloru, au reusit a îi bate și a le lua capital'a lor Ulundi. Prin acestu actu resbelulu englesescu din Afric'a de sudu se considera a fi că și terminatu. Pacea pe care o va încheia comandantulu victoriosu alu trupelor englesesci, fara indoiala că nu va fi prea favorabila celor invinsi. Ea va fi dictata cu tóta asprimea cunoscuta a englesiloru în astfelu de ocaziuni.

Regimulu Angliei avea cauze fórte legitime și érá tempulu supremu că se suprima acea rebelliune a Zuliloru într'unu modu sau în altulu, pentru

că se și recastige deplin'a sa libertate de actiune diplomatica și militara pe care o reclama din nou afacerile din Orientu și cu deosebire deplorabil'a și critic'a situațiune ce domnesce în Constantinopolu, ce se apropia din ce în ce mai multu de o catastrofa, dela acarei consecințe va depinde pacea întregulu continentu european.

Este adeva mai presusu de ori ce dubietate, că dominiunea Sultanulu se afla în agonie și că diplomati'a s'au convinsu pe deplinu, că esistenț'a Turciei nu mai este indispensabila pentru echilibrulu european. Cestiunea cea mai ardienda va fi deci aceea de a se scii, cine va fi eredele universalu alu espirandulu „barbatu bolnavu.“ Acésta cestiune o va deslegá acela, care va esi învingetoru din lupt'a ce se va încinge. Cu cine va merge Austri'a? Acésta póte că nu o scie astadi încă nici insusi comitele Andrassy.

Insolent'a și perfid'a, „Aliantie israelite“ și a organelor sale fatia cu Romani'a au ajuns asia departe, în catu pentru că se indispuși și se irrite și mai multu lumea în contra natiunei romane și a statulu romanu, au inventatu infam'a minciuna, că în Romani'a s'ar fi înscenatu în urm'a unui semnalu datu din partea guvernulu actualu, persecutiuni înfricosiate și barbare în contra israelitiloru. Acésta minciuna miserabila primese cea mai formală și autentică desmintire, prin insusi gur'a actualei ministru de interne alu Romaniiei d. M. Cogalniceanu, care primindu în audientia corpulu oficiárilor din gard'a civila a capitalei, a pronunțiatu între altele urmátórele cuvinte: „Nu trebuie se uitati, că sunt reu-voitori, cari respandescu felu de felu de neadeveruri, spre a atitia spiritele și a produce neorderu. În situațiunea actuala o turburare catu de mica, cea mai neînsemnata, ar produce nenorociri pentru tíera; pe candu dacă vomu stá în linisce și vomu cautá se resolvamu cestiunea în perfecta legalitate, nimeni nu va fi în dreptu și nu va putea se ne impuna o solutiune contraria vointiei nationale.“ Asia vorbesce ministrulu romanu, în tempu ce organele jidovesci inventedia minciuni perfide despre persecutiuni, care nu esista decatu numai în fantasi'a lor vagabonda, inbetata și corupta.

Foisiór'a „Observatoriului“.

Venatoriulu romanu.

(Urmare.)

Escursiunile în munti pana pe la mijloculu lunei lui Augustu sunt periculóse; timpulu nu e statornicu, vijeliile sunt la ordinea dilei. Pe catu e de placutu a petrece în timpu frumosu, într'o di de tóma în munti, asia e de înforatoriu dacă te ajunge o furtuna acolo. Venatorii prevestescu cu mai multe óre apropierea furtunei. Furtun'a pe mare e unu ce îngrozitoru, mintea și sciint'a omulu înse te conduce la limanu, dar' în munte esti datu pradă elementelor infuriate. De-odată fara veste cerulu se întuneca, crivetiulu urla, se latiesce prin munti și vali unu vuetu, mugire teribilă. Fulgere și trasnete, repetite de echoul stanciloru, iti vestescu, că furtun'a a eruptu. Muntii clocotesc și ragnescu, cerulu arunca flacara și focu; pământulu se cutremurá. O volbură, unu vertegiu de ventu impresóra bradulu și stejarulu, care a resistatu secolu întregi, ilu smulge cu radecina cu totu și ilu isbesce de pamentu. Vai și amaru de acelu omu ori animalu, care în aceste momente, ar' fi cautatu scutu la trupin'a acelu colossu secularu! Stanci si ripe se prabusesc de cutremuru. Riulu argintiu, în care abia cu o óra mai înainte, privia cu desfétare pastravii sprinteni, prefacutu în torrentu fara tiermuri, s'a radicatu din alvi'a sa cu turbare, că unu gigante si voiesce a dá asaltu cerulu. Ti se pare, că D-dieu, ne mai potendu suferi fara-delegile ómeniloru, acuma vrea se prapadesca lumea. Cugeti, că cerulu și pământulu se întrecu în turbare și în scene fioróse. O rumpere de nori s'a descarcatu asupr'a muntiloru sfaramandu și ducendu cu sine în vale totu, ce a aflatu în cale-i: bradi, stejari, stanci, ómeni si turme. Fulgerulu care sierpuesce neintreruptu în aeru, cugeti c'a aprinsu muntii, prefacendu-i într'unu vulcanu. Canii de venatu

și caii, cari se afla cu asemeni ocaziuni de fatia, tremurandu, se lipescu de omu.

Situațiunea e un'a din cele mai fioróse și periculóse pe care ar poté s'o infacisiese fantasi'a inspaimentata descriindu infernulu. În asemenea momente singur'a consolare o affi în consciint'a liniscita și în credinția catra D-dieu. „Nu-ti e frica, nu te temi bade?“ întrebai ódatu pe unu venatoriu betranu, care stetea rezematu de unu bradu și, adencitu în cugete, privia cu resignatiune la valurile furibunde ale riului turbatu. „Nu, domnule“, respunse acelu fiu otelitu alu naturei, „am nadejde în D-dieu dragutiulu.“ „Bine dici, bade, putere omenésca nu ne mai póte scapá d'aici, dar' D-dieu e mare și puternicu.“ Oh! pentru catu n'asiu fi datu eu, dacă în acele momente de supremu pericolu ar fi fostu de fatia vre-unu atheistu, se'lu fi vediatu aruncatu în genunchi fara voi'a sa, umilitu, cu fati'a palida, cu perulu radicatu maciua pe crescetu, cu buzele tremurande, nepotendu esprimá unu singuru cuventu, teraindu-se că unu verme miserabilu pe pamentu, frangendu-si manele în desperare, fara sperantia. L'asiu fi întrebatu: peccatosule! mai dubitezi, că esista unu Dummedieu?

Dar' apoi se vedi pe romani din Carpati la capre negre! Dacă e mandru Tirolesulu și Helvetianulu pe venatoriulu tierii sale, apoi dieu, că romanulu încă are cauza se se falésca cu alu seu. Piscuri înalte, pururea acoperite cu zapada, unde si dintre paseri numai regele lor, vulturulu, se'ncumeta a se înaltia, capr'a cea négra, dacă strimtorata de capau se urca și luneca, cade în adencime sdrobindui-se trupulu în mii de bucati, unde apoi numai vulturii se potu cobori dupa ea.

Într'o înaltime ametitóre, între ceru și pamentu, unde adese te affi d'asupra noriloru, nu'ti vine se credi, că esti pe acésta lume. În adeveru, că nici nu sémena cu lumea acésta. Piscuri, stanci, coltiuri și sghiaburi, cari se înaltia spre ceriuri, deosebite formatiuni, că nisce jocuri fantastice ale naturei, te facu se admiru man'a Creatorelui.

Sóre, nori, cétia, și negura, caldu și frigu se perondésa un'a dupa alt'a. Acolo nu este vegetatiune și celu de pe urma ornamentu din flor'a Carpatiloru „ros'a alpilor“ a disparutu. Regiunea bradiloru se vede în departare, că o mare verde. Afara de vulturu și capr'a cea négra alte animale acolo nu vietuescu. Nimicu nu e din acésta lume acolo, „numai Tu, dorulu și amorulu Teu în sinu.“

Acolo nu se aude versulu melodiosu alu tuliniculu și fluerulu pastoriloru, nici murmurulu riului argintiu, care curge pe vale în josu. — În mijloculu unei taceri serbatoresci esti singuru între nori, aproape de D-dieu. Sufletulu iti ratacesce în „universu“, privirea ti se cufunda și se perde în „infinitu“ . . . în acestu chaosu illuminatu de aurulu și de purpur'a resaritulu.

Unu prospectu si o panorama magica! De privesci în josu: abisulu infernu te amenintia îngrozitoru . . . prepasthii, cari casca spre tine, pandescu se te inghitia.

De privesci în susu: o radia din cerulu seninu aprinsu de aurora, iti zimbesce linu și dulce.

O frumsetie nedescrítibila, incantatóre, rapitóre, majestatica și înforatóre . . . te coprinde unu farmecu și unu tainicu doru. Doresci „ceva“ și nu sci ce.

„E unu doru din alta lume!

„E unu visu ne-esplicatu!

„Dile dulci si fericite:

suvenire din trecut!

„E sperant'a în viitoru“!!!

„E credinția si amoru!“

Unu pasiu gresitu . . . și te affi în ceea-lalta lume.

P'aici ambla venatoriulu romanu, pare-cá ambla pe parchetu, fara grija, fluerandu și cantandu, . . . p'acolo, pe unde putini muritori au calcatu!

Not'a circulara adresa reprezentantilor Romaniei in strainetate.

(Urmare si fine.)

„In adeveru, solutiunea cestiunii israelite in Romani'a nu p'ote fi asemenata cu emanciparea poporatiunilor asuprite din Orientu. Aceste din urma, formate din vechii locuitori ai pamantului, din indigeni, din autochtoni, fusera subjugate de unu cuceritoru strainu, care a procedatu ca cuceritoru.

Israelitii din Romani'a, din contra, sunt straini in ti'era, si n'au venitu de catu de putinu timpu pentru trebuintele comerului lor, sau mai bine ale traficului lor. Unu micu numeru numai se afla aici de mai multe generatiuni. Acestia sunt Evreii Spanioli, veniti din Turci'a in Munteni'a, in stare de raiale, ca si Grecii, Bulgarii, Armenii etc. Acesti Israeliti incepusera se se asimilede cu poporatiunea romana si nici o greutate nu esista pentru ca se dobandesca toti egalitatea drepturilor, precum au obtienutu-o celelalte poporatiuni de origine straina; de aceea Constitutiunea dela 1848 in Munteni'a le-o si acorda fara restrictiune, si numai in urm'a schimbarii impuse tiei prin invasiunea straina aceste drepturi le fura radicate.

In 1866, cestiunea fu pusa din nou; dara atunci unirea Principatelor era facuta si Moldov'a se afla intr'o positiune cu totul diferita de aceea a Romaniei. O mare emigratiune de Israeliti disipolonesi, venindu din Russi'a si din Galiti'a, cotropise pamentulu seu. Investiti cu passe-ports care nu erau valabile de catu pentru esirea loru din tier'a de origine, acesti Israeliti aflau fruntariile inchise pentru reintorcere si Moldov'a deveni astfel negresitu loculu de scurgere alu poporatiunei flotante si sarace a marilor state vecine. Acesti Israeliti traiau in ti'era in starea de supusi straini si, multumita jurisdictiunei consulare, odinioara in vigore la noi, ei aveau tote folosele protectiunii straine, fara a indura nici un'a din sarcinile la care aru fi fostu obligati in statele ai caroru supusi ei se declarau. Dupa unirea Principatelor, acesta massa de Israelitii de noua provenientia, sustienuti prin actiunea Aliantiei Israelite Universale, exercitara o mare influentia asupra coreligionarilor loru din Valachia. Oper'a asimilatiunii, care era forte inaintata la acestia din urma, fu in curendu intrerupta si unu mare numeru din ei se raliara spiritului si tendintielor Eyreiloru straini din Moldov'a. In curendu, nu se vediu alta deosebire intre acestia si cei de anteiu de catu aceia a limbei, unii vorbindu spaniolesce si ceilalti unu dialectu amestecat cu nemtiesce.

In restimpulu acesta, Statulu Romanu, ocupatu cu transformarea sa politica, interna si externa, lasase la o parte cestiunile ce pareau in acea epoca ca sunt secundare, si legile privitoare la straini nu contineau nici o dispositiune, care ar fi potutu se ii impedece de a se organiza si de a se constitui astfel in catu se formeze adeverate state in statu. Folosindu-se de acesta situatiune Israelitii, cari gasisera la noi o deplina si intraga tolerantia religioasa si o completa libertate de actiune, sciura se se constituie in comunitate distincta, avendu o autonomia aproape absoluta, nu numai din punctele de vedere religiosu, ci inca si din punctulu de vedere administrativu si finantiaru; ei gasira chiaru unu midilocu, prin concursulu Aliantiei Israelite, ca se se unesca intr'o puternica asociatiune politica, avendu agentii sei in tota tier'a si primindu impulsione si directiunea unui centru stabilitu afara din Romani'a.

Mai tardiu, candu jurisdictiunea consulara inceta cu totul la noi, unu numeru mai multu sau mai putinu mare din membrii acestei asociatiuni gasi, in adeveru, ca este de interesulu seu de a nu se mai folosi de protectiunea straina; dara printre acesti din urma multi isi schimbara adesea tactic'a, dupa interesele momentului, si se declarara candu supusi romani, candu straini.

Tragerile la sorti pentru armata fura mai alesu ocaziunea acestoru transformatiuni subite si successive. Astfelu, cea mai mare parte din Evreii au ramas straini in midiloculu natiunii, nu numai prin religiunea lor, ci prin limba, prin costum, moravuri si aspiratiuni, intr'unu cuventu prin totu ce constituie caracterulu distinctiv alu unui omu in societate.

Astfelu fiindu, este lesne de intielesu, ca cestiunea evreesca, astfelu pusa, a trebuitu se arunce nelinistea in spirite. Tier'a se intraba cu neastemperu, care este tient'a stipulatiuniloru tractatului de Berlin relative la acesta cestiune. Poterile voitu-au se faca numai a dispere escluderea religioasa a art. 7 din Constitutiune, sau tindu ele a impune Romaniei

solutiuni absolutu contrarii dreptulu publicu alu tutoru statelor europene, si de natura a pune in primejdia tote interesele nostre economice, sociale si nationale?

Nelinistea este cu atatu mai mare cu catu se simte destulu, ca asemeni solutiuni nu aru pot' fi suportate chiaru de societati cu multu mai puternicu constituite, solidu si de multu timpu intr'unindu tote conditiunile dorite pentru a pot' reziste unei invasiuni de elemente absolutu straine restului natiunii.

Intr'o situatiune ca a nostra, chiaru cestiunea drepturilor civile de acordatu strainiloru devine peste fire de grea.

Daca in adeveru nu este nici unu inconvenientu de temutu candu este vorb'a de unu ore care numeru de straini, care trece dela o stare la o alta pentru afaceri de comertiu sau industriale, este cu totul altfelu candu este vorb'a de o adeverata invasiune straina, care se radica pana la sute de mii de individi. Ceea ce probedia intr'unu modu stralucitu ca acea temere singura ne preocupa, este ca, inaintea esistentiei acestui pericolu, Romani'a a acordatu la densa strainiloru drepturi si folose multu mai insemnate de catu in alte state si ca a facutu acesta din propria sa initiativa, fara nici o presiune esterióra. Dara, in fati'a acestoru masse de emigranti, instinctulu seu de conservare i dicta o purtare mai circumspecta. Era vorb'a, in adeveru, de o poporatiune numeroasa, eterogena supt tote privintile, patrundiendu in ti'era in masse mari si reprezentandu, in Moldov'a, aproape a patr'a parte din poporatiunea totala; nu erau nici Englesi, nici Francesi, nici Italiani, nici Germani, erau nesce omeni fara patria determinata, fara alta nationalitate de catu calitatea lor de Israeliti, si bucurandu-se, dupa inprejurari, de protectiunea cutarei sau cutarei alte poteri straine. Erau nesce omeni cari cautau midilocele lor de esistentia, nu in munca care contribuie la desvoltarea productiunii si a bogatiei unei tieri, ci in traficulu si in usura care o ruinedia. Prin aceste midiloce, si supt ocrotirea chiaru a legiloru nostre, Israelitii sau facutu domni preste o insemnata parte a capitaluriloru tiei si le-au pusu in ipotece asupra unoru imobile. In Moldov'a mai cu osebite, o mare parte a proprietatii rurale se afla angagiata in manile lor. Daca, prin urmare, s'ar intinde asupra tutoru strainiloru, fara deosebire, dreptulu de-a cumpera bunuri rurale, dreptu ce fusese acordatu in 1864 cu nesce restrictiuni care linisteau interesele nationale, in curendu proprietatea rurala a Moldovei ar trece intraga in manile Eyreiloru.

Aici sta, domnule agentu, punctulu celu mai delicatu alu cestiunii si caus'a principala a ingrijirii si a agitatiunii care domnesce in ti'era. Proprietatea rurala joaca, in adeveru, rolulu de capetenia in organizarea politica a tiei, mai alesu in constituirea colegielor electorale, care numescu Senatul si care concuredia asemena la formarea Camerei deputatiloru. Daca acesta proprietate ar trece in manile strainiloru, colegiele electorale, deja putinu numeroase, ar fi desorganizate, anulate, si recrutarea Senatului mai alesu ar deveni forte anevoioasa.

Daca acesti straini, inainte de-a se asimila cu natiunea romana, aru dobandi asemena drepturile politice, primindu directiunea loru din afara, in curendu s'ar vede producendu-se in Romani'a unu felu de dualismu de tendentie, care ar fi fatalu nationalitatii nostre.

Eta, domnule, greutatile in fati'a caroru se afla ti'era si alu caroru efectu va fi de-a sili pe Camere de-a cautá, de-o data cu suprimarea art. 7 din Constitutiune, mesurile care trebuescu se puna societatea si nationalitatea romana la adpostu de pericolele pe care vi-le semnalaiu. In nesce inprejurari de o asemena gravitate nu e de locu lucru de mirare ca se se produca opiniunile cele mai esagerate, ca-ci ingrijirea si temerea facu adesea locu unoru astfelu de rezultate. Spre a domoli spiritele, spre a inlatura temerile, trebuescu multe precautiuni si o procedura forte crutiátore, trebe a sci se impacamu respectulu datoritu principiiloru cu garantiile reclamate de interesulu conservarii nationale.

Pentru ajungerea acestui scopu, intr'unu modu pe catu cu potintia mai largu, gubernulu princiaru isi da tote silintiele si spera, ca Poterile ilu voru ajuta pe acesta cale, inlaturandu ori-ce pretensiune de unu caracteru absolutu ce ar mai pot' veni de afara.

Bine-voiti a Ve inspira de aceste idei si de a le exprima in tote conversatiunile pe care le aveti. Daca vi se va cere comunicarea acestui actu, sunteti autorisatu a o face.

Primiti, domnule, incredintiarea inaltei mele consideratiuni.“

(S) I. Campineanu.

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

— Clusiu in 26 Iuliu st. n. (Dela cursulu supletoricu pentru invetiarea limbbei magiare din Clusiu. — E faptu necontestabilu cumca noi invetiatorii confessionali conchiemati la cursulu supletoricu in Clusiu progressamu intru invetiarea limbbei magiare de statu. Eta aici unu argumentu, care nu credu ca s'ar pot' restorna.

Am cetitu adeca in multe legi si ordinatiuni din patri'a nostra, cuventulu magiaru „lehetségig“ — si de-si vediu din lexiconu, ca sensulu gramatichal alu acestui cuventu e „dupa potintia“, totusi nu mi-am potutu explica ce sensu logicu p'ote avea acelu cuventu in legi, cari prescriu ceva positivu, ceva apodicticu si in ordinatiuni, cari demanda ceva categoricu? — pentru ca nu'mi potu explica cum ar fi de a se respecta „dupa potintia“ un'a lege; cum ar fi de a se implini „dupa potintia“ cutare ordinu? Acuma inse am invetiatu ce insemnedia cuventulu acela: si anume eta cum: Organele subalterne politice, cari ne detera drumulu catra Clusiu ne asigurara, ca pe langa diurne de 80 cr. pentru traiu vomu fi prevediuti si cu evartire gratuite si asia de ni-se pare sum'a de 80 cr. cam adecvata pretiului de presentu a unei dile de cosa; totusi speramu ca celu putinu nu vomu peri de fome sub durat'a cursulu.

Sosindu inse aici, ne desamagiram in modu teribilu! Inpregiurarea ca nice ca ne-a intrebatu cineva: de unde amu acoperitu spesele de calatoria? ni-o am mai potutu explica cu aceea ca domnii respectivi voru fi fostu de parere, ca nesce bieti omeni seraci ca noi, dedati cu tote necesurile usioru potu face 100—150 de kilometri si pe josu. Dara nu priceparamu cum de nu s'a facutu in marea cetate a Clusiuului despre incvartirarea nostra catu de simpla, nice cea mai mica ingrijire? — Alergaramu de repetite ori la organele competente, cari totdeatarea ori ne promisera, ca mane-poimane se voru face ingrijirile necesare, fara inse ca „mane-poimane“ acela se fi sositu in tempu de trei septemani. In septeman'a a patr'a primiramu in fine urmatorea deslucire: E adeveratu, ca in ordinatiunea ministeriala se vorbesce de cvartire libere*), dara e acolo si cuventulu „lehetségig“, care insemnedia: bine ca v'amu apucatu aici, apoi cvartirulu e treb'a v'ost'ra!

„Lehetségig“ insemnedia dara in limb'a statului ca: vomu promite in legile nostre nationalitatiloru ceriulu — si pamentulu, ca se inbatamu lumea cu apa rece, ca se credia Europ'a intraga ca suntem liberali si marinimosi — — dara vomu veri pretotindenea cuventulu „lehetségig“; apoi candu va veni la implinirea promisiunei vomu face gura asupra obrazniciei de a pretinde ca se implinim ceea ce amu promis pe dupa culisse.

Ei bine! Noi ne-amu decisu a cere de astadata o interpretare autentica asupra cuventului „lehetségig“ dela d-lu ministru insusi si i-am asterntu prin inspectorele regiu de invetiamentu urmatorea rogare:

„Legea despre introducerea limbbei magiare de studiu obligatu in scolele confessionale poporale primindu sanctionarea Maiestatei Sale cesare si apostolice-regesci a devenitu obligat'ore pentru fiasce-care cive de statu. Cumca acesta lege va fi apasat'ore in mare mesura, mai alesu pentru noi invetiatorii confessionali aplicati de presente si cumca esecutarea aceleia coprinde o imposibilitate evidenta in sine: acesta a descoperitu-o in numele nostru si pe bas'a rogariloru nostre, capii nostri bisericesci si consist'orele nostre cu sinceritatea ce escurge naturalmente din cea mai curata si santa fidelitate omagiale Maiestatiei Sale cesare si apostolice-regesci preagratiuniloru nostru rege. Dara a epus'o acesta susu si tare la audiulu patriei si alu intregi Europe, cu ocaziunea aducerei legi din cestiune si acei deputati de nationalitate romana, cari representedia in corporatiunea legislativa partea de dincolo de dealulu craiului a tiei.“

„Ca-ci intru adeveru e gigantica problem'a pentru noi aceea, ca noi individi inaintati in etate, cari avemu de a ne lupta cu greutati familiare si cu seraci'a, se invetiamu in terminu de patru ani si in mesur'a prescisa de lege o limba deosebita

*) „A tanfolyam kezdeté veszi jövő július hó 1-en és tart augusztus hó 25-éig, és az abban részt venni kívánó tanítók mindenike lehetségig ingyen szállásban és 80 cr. napidij kedvezményében fog részesítetteti.“

